

СЕМАНТИКО-РОЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Запропоновано динамічну модель розгортання семантико-рольових характеристик змісту дискурсу. Представлено послідовну та ієрархічну стратегії семантико-рольової побудови змісту відповідних дискурсів.

Ключові слова: *динамічна модель семантико-рольової структури, семантичні ролі, семантико-рольові конфігурації, дискурс, дискурс-аналіз, мовленнєвий хід, мовленнєва подія.*

Порівняльний аналіз семантико-рольових конфігурацій текстів є одним з аспектів досліджень мовної особистості. Результатом такого аналізу можуть стати, зокрема, притаманні певному авторові (мовній особистості) моделі відповідних референтних ситуацій і текстових світів. Семантико-рольова модель опису змісту дискурсу об'єктивно віддзеркалює його реальні актантні та станові характеристики. Безпосередній, динамічний аспект вживання таких характеристик мовцем у процесі продукування ним певного дискурсу пропонуємо описувати відповідно до складності комунікативних одиниць у термінах стратегій, тактик та прийомів. У сучасних лінгвістичних дослідженнях стратегії визначають як когнітивний план спілкування, за допомогою якого контролюється оптимальне вирішення комунікативних завдань мовця в умовах недостатньої інформації щодо дій партнера [6, с. 100]. Також стратегії характеризують як ланцюжок рішень мовця, як реалізацію набору цілей у структурі спілкування [10, с. 193]. На думку Т. ван Дейка, цілісний дискурс-аналіз має зосереджуватися, крім інших принципів (як-от, контекстні характеристики, загальні правила формування зв'язності тощо), також на дослідженні стратегій, що забезпечують ефективне розуміння, доповнення знань, взаємодію та реалізацію комунікативних та соціальних цілей [20, с. 31].

Наукова новизна цієї статті полягає у тому, що запропоновано динамічний семантико-рольовий опис дискурсу на матеріалі української, англійської та російської мов.

Метою статті є визначення типових семантико-рольових характеристик україномовних, англо-мовних та російськомовних публічних дискурсів у їх динамічному вияві, а саме – на основі визначення семантико-рольових стратегій, тактик та прийомів продукування мовцем цих дискурсів.

Для здійснення динамічного опису семантико-рольової структури змісту дискурсу поняття “стратегія”, “тактика”, “прийом” співвідносимо з комунікативними одиницями різного рівня складності. Зазвичай вживають такі назви одиниць мовленнєвої діяльності, як мовленнєвий акт (МА), мовленнєвий хід (МХ), мовленнєвий, або репліковий крок (МК), мовленнєва взаємодія, або мовленнєвий обмін (МВ, або МО), та мовленнєва подія (МП) [8, с. 61–62]. У цій статті використовуємо для аналізу такі одиниці, як МХ та МП.

Мовленнєвий хід (МХ) характеризують як тематичний блок, якому в мовленні здебільшого відповідає завершена послідовність речень, у письмовому тексті – абзац, а в усному мовленні – репліка. Мовленнєва подія (МП) є наймасштабнішою одиницею мовленнєвої діяльності (наприклад, засідання парламенту, ділова нарада, бесіда, промова, інтерв'ю, лекція тощо). Виокремлення в потоці мовленнєвої діяльності МА, МХ, МК, МВ, МП дає змогу визначити поняття “прийом”, “тактика”, “стратегія” мовленнєвої діяльності. Певний прийом мовленнєвої діяльності – семантичний або прагматичний – реалізується в межах простого/складного МА, тактика – в межах МХ та МК, а стратегія – в межах МВ та/або МП.

Матеріалом для статті стали публікації американського пуліциста Енді Боровітца, оглядача видання *The New Yorker* (Putin receives strong words of support in ninety minute conversation with self. – Режим доступу: <http://www.newyorker.com/online/blogs/borowitzreport/2014/03/putin-receives-strong-words-of-support-in-ninety-minute-conversation-with-self.html?printable=true¤tPage=all#ixzz2vTW4hWn6>), українського журналіста Романа Чайки на сайті ТСН (Точка неповернення. – Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/tochka-nepovernennya-328435.html>), російського журналіста Віктора Шендеровича у виданні “Ежедневный журнал” (Харакири под. духовые. – Режим доступу: ej.ru/?a=note&id=24604).

Усі аналізовані публікації є співвідносними у жанровому вимірі. Зокрема, Е. Боровітц веде у виданні “*The New Yorker*” сатиричну колонку під назвою “news reshuffled” (себто переінакшені новини). Аналізована публікація присвячена прес-конференції В. Путіна напередодні анексії Криму.

В. Шендерович – російський публіцист та журналіст, який відомий антипутінською позицією, – у сатиричній манері міркує про анексію Криму та її наслідки для Росії.

Р. Чайка – український журналіст – присвятив публікацію українській Революції Гідності, зокрема її першому (“мирному”) періодові.

У кожному аналізованому тексті відповідні семантико-рольові стратегії визначаємо на рівні МП, а семантико-рольові тактики – на рівні МХ. Для опису змісту досліджуваних дискурсів застосовуємо методику семантико-рольового аналізу, визначаючи в межах кожного з МХ конфігурації семантичних ролей.

Семантичні ролі – це семантичні одиниці, що є мовними відповідниками учасників ситуації. Носіями рольових значень є іменні групи; набір семантичних ролей речення разом з дією, яку виражає дієслово, утворюють семантичну конфігурацію речення, тобто його семантичний мінімум, що є мовною семантичною моделлю позамовної ситуації. Рольова структура дієслова є найповнішим набором ролей, які визначаються семантикою дієслова. Системне уявлення про семантичні ролі було окреслене у 60–70 роках ХХ століття і пов’язане зі створенням граматики відмінків Ч. Філмора та теорією діатез О. Холодовича [15; 16]. Семантичні ролі досліджувалися також у працях Дж. Андерсена, Ю. Апресяна, В. Богданова, В. Дем’янкова, О. Падучевої, Г. Почепцова та ін. [17; 18; 1; 2; 4; 11; 12; 13]. Вагомим внеском стала також розроблена Р. де Бограндом когнітивна модель текстового світу, яка мала на меті описати ядро змісту окремого тексту [19]. Таким чином, визначені універсальні для різних мов предикати та семантичні ролі як семіологічні конфігурації типів речень. П. Зернецький запропонував типологію понять і відношень між ними, в результаті вживання якої з’являється уявлення лише про частину значень тексту, а з цієї частини носій мови може здобути залишковий зміст [5, с. 54]. Ключовим положенням названих досліджень є думка про те, що в основі речень, які співвідносяться у семантичному плані і репрезентують різні ракурси однієї ситуації, лежить інваріантна семантична конфігурація. М. Кочерган зазначає, що одиниці глибинної структури (агент, об’єкт, дія, інструмент, локатив тощо) та відмінкова грамика загалом можуть бути ідеально придатною моделлю для контрастивного аналізу [7, с. 104]. Результати таких досліджень застосовують також у психолінгвістиці.

Перелік семантичних ролей ще не достатньо повний, але деякі семантичні ролі окреслені доволі чітко: агенс, номінатив, пацієнс, бенефактив, фактитив, інструмент, локатив. У вітчизняному мовознавстві докладна характеристика семантичних ролей належить Г. Почепцову [12; 13, с. 242–248]. Основні положення теорії семантичних ролей застосовували також для аналізу текстів газетних заміток [9, с. 45–50].

Агенс – це типова семантична роль учасника комунікативної ситуації. Терміном “агенс” позначають істот, які навмисно та цілеспрямовано здійснюють певні дії, що виражені дієсловом. Агенс є ініціатором ситуації, яку він контролює; він є також і безпосереднім виконавцем певних дій. У реченні агенс виконує функцію підмета або додатка.

З роллю агенса можна співвіднести також семантичну роль номінатив. Номінатив є носієм процесуальної ознаки, тобто дії, але ця дія не є цілеспрямованою або довільною. Відмінність між агентивним та номінативним підметом полягає у диференціації відповідних їм дієслів-присудків. Агентивний підмет поєднується лише з присудком, що виражений дієсловом зі значенням дії. Підмет може сполучатися також із дієсловами не-дії, тобто виконувати інші семантичні ролі: суб’єкта чуттєвого сприймання (при таких дієсловах, як “любити”, “бачити”, “чутти” тощо), місця (при дієслові “вміщати”), стимулу (при дієслові “радіти”). У такому разі підметом є номінатив.

У рольових структурах, що містять каузативний агенс, використовується роль під назвою “інструмент”, яка передбачає усвідомлену, навмисну дію. Інструмент може використовуватися і в позиції підмета.

Використовують також роль спосіб, яка, на відміну від ролі інструмент, реалізується у структурах як з каузативним агентом, так і з пермисивним.

На позначення сили або середовища, що чинить спротив, або проти якої здійснюють певні дії, використовують роль контрагент. О. Падучева визначає контрагент як агенс у комунікативній периферії [11, с. 4].

Подібними до ролі номінатив є експерієнцер і стимул. Експерієнцер – одержувач інформації при дієсловах сприйняття або носій мимовільного почуття. Стимул – джерело інформації при дієсловах сприймання або джерело неусвідомленого переживання.

Терміном “пацієнс” називають учасника, втягненого в ситуацію, яку він не контролює і не створює. Пацієнс не може бути причиною, джерелом дії, він лише визначає об’єкт дії, що у позамовній ситуації є денотативним відповідником як істот, так і неістот. Це типова характеристика пасивного учасника ситуації, що його описують в реченні. В реченні пацієнс виконує функцію підмета або додатка.

На підставі розбіжностей у змісті додатків та дієслів вирізняють також фактитив – семантичну роль, що визначає результат дії.

Семантична роль локатив визначає просторові значення, але для її вираження використовують різноманітні мовленнєві засоби. Існують різні підвиди локативів: зі значенням

місцезнаходження, зазначенням вихідного пункту, транзитного пункту, кінцевого пункту, часової контекстуалізації тощо.

Для позначення учасника ситуації, що має користь чи шкоду від здійснення тієї чи іншої ситуації, виокремлюють семантичну роль бенефактив (реципієнт, мелефактив). При дієсловах мовлення виокористовується семантична роль адресат (одержувач повідомлення), що її можна схарактеризувати як підтип ролі бенефактив.

Семантичні ролі речень можуть також класифікуватися за принципом поділу ситуацій на статичні та динамічні. Т. ван Дейк також вирізняє статичні явища (факти) та динамічні (процеси) [3]. У статичній ситуації використовуються такі ролі: частина, ознака, ознака ознаки, кількість, буття, стан, міра, ціле, простір тощо. Якщо ситуація є динамічною, то в ній беруть участь такі ролі: засіб, результат, коагент, контрагент, мета, причина, час, місце, джерело, умова тощо.

Практичний аналіз публічного дискурсу свідчить про те, що особливе місце в ньому посідають речення зі структурною схемою N be N. Такі речення належать до категорії “Сутність” [14, с. 150–151]; їх предикат можна описати словами “те саме, що” “дорівнює”. Нині не існує єдиного погляду щодо визначення семантико-рольових конфігурацій таких речень. Зокрема, Ч. Філмор пропонував вживати для таких семантичних ролей назву есив або транслатив [15, с. 488]. У цій статті для опису відповідних семантико-рольових конфігурацій застосовуватимемо визначення транслатив.

В межах МП та МХ розрізняємо два типи стратегій: послідовні (лінійні) та ієрархічні (структурні). Лінійні стратегії враховують послідовність у використанні тих чи інших семантико-рольових конфігурацій та їх частотність. Структурні стратегії описують ієрархію семантико-рольових особливостей топікальних пропозицій та макропропозицій як вершини смислової структури дискурсу.

Здійснюючи аналіз семантико-рольової структури змісту публікацій Е. Боровітца, В. Шендеровича, Р. Чайки, в кожному з досліджуваних дискурсів як МП виокремлюємо відповідну кількість МХ. Для кожного з МХ визначаємо відповідні конфігурації семантичних ролей. Зокрема, публікація Е. Боровітца має таку структуру (топікальні семантико-рольові конфігурації виділені жирним шрифтом):

МХ 1 : 1) **{receive адресат (автоадресат) локатив}**; 2) {confirm агенс локатив};

МХ 2 : 1) {be транслатив транслатив}; 2) {describe агенс};

МХ 3 : 1) {discuss агенс пацієнс}; 2) {invite агенс локатив пацієнс}; 3) {be транслатив транслатив};

4) {be транслатив транслатив}

МХ 4 : 1) {pronounce агенс пацієнс}; 2) {add агенс}; 3) {be транслатив транслатив};

МХ 5 : 1) {say агенс}; 2) {plan агенс пацієнс локатив}; 3) {be транслатив транслатив}; 4) {say агенс}.

Загалом публікація Е. Боровітца характеризується одноманітним набором семантико-рольових конфігурацій. На лінійному рівні в МП реалізується агенсна стратегія, яка в межах кожного МХ виявляється в різних варіантах тактик: агенсних, агенсно-пацієнських, агенсно-пацієнсько-локативних, агенсно-локативних. На лінійному рівні реалізується також транслативна стратегія. Вона передана транслативно-транслативними тактиками. На структурному рівні реалізовано адресатно-локативну стратегію. Зокрема, вона виражена в МХ 1 (**{receive адресат (автоадресат) локатив}**). Ця семантико-рольова конфігурація утворює макропропозицію МП (**Russian President Vladimir Putin received “strong, unqualified words of support” last night in a ninety-minute conversation with himself**). Аналіз дає підстави стверджувати, що в МХ 1 семантична роль адресат використано у комунікативній периферії (про що свідчить контраверсійність словосполучення “conversation with himself”). Для характеристики ролі адресат у комунікативній периферії вживаємо назву автоадресат. Використання автором названих стратегій дає змогу характеризувати референтну ситуацію як загалом динамічну з певними ознаками статичності. Таким чином, у публікації Е. Боровітца утворюється діяльнісно-інтерпретативна семантико-рольова текстова модель.

Публікація В. Шендеровича має таку структуру (топікальні семантико-рольові конфігурації виділені жирним шрифтом):

МХ 1 : {делать агенс пацієнс }; 2) **{обратить пацієнс пацієнс}**; 3) {суетиться агенс}; 4) **{нервничать агенс}**; 5) {просить агенс пацієнс};

МХ 2 : 1) **{зависеть контрагент пацієнс}**; 2) **{образоваться пацієнс}**;

МХ 3 : 1) **{сбрить агенс пацієнс}**;

МХ 4 : 1) **{есть пацієнс}**; 2) **{владеет пацієнс}**; 3) **{поговорить адресат пацієнс}**; 4) **{собирать пацієнс локатив}**; 5) **{повезти пацієнс}**; 6) **{быть агенс локатив}**; 7) **{быть агенс локатив}**; 8) **{расти локатив}**; 9) **{быть пацієнс локатив}**; 10) **{стать локатив пацієнс бенефактив}**; 11) **{есть агенс}**; 12) **{обнимать агенс пацієнс}**

МХ 5 : 1) **{быть локатив локатив}**; 2) **{вырасти бенефактив локатив}**; 3) **{убирать пацієнс}**; 4) **{быть транслатив}**; 5) **{нацелить пацієнс}**; 6) **{врубить пацієнс}**; 7) **{пойти локатив}**; 8) **{горланить бенефактив локатив}**; 9) **{сообщить адресат}**; 10) **{горланить агенс}**; 11) **{обвалиться пацієнс}**; 12) **{вынуть бенефактив локатив пацієнс}**; 13) **{вынуть бенефактив}**; 14) **{быть транслатив транслатив пацієнс}**; 15) **{перестать агенс}**; 16) **{вынуть бенефактив локатив пацієнс}**; 17) **{дудеть агенс}**; 18) **{рассказать агенс адресат}**;

МХ 6 : 1) {включить патієнс}; 2) {интересовать бенефактив}; 3) {поинтересоваться агенс локатив}; 4) {быть локатив патієнс}; 5) {жить агенс}; 6) {умирать бенефактив}; 7) {защитить патієнс патієнс бенефактив}; 8) {спрашивать агенс локатив}

МХ 7 : 1) {быть транслатив транслатив}; 2) {быть транслатив транслатив}; 3) {принять патієнс}; 4) {прійти патієнс}; 5) {понять патієнс}; 6) {попробовать патієнс}; 7) {завести патієнс патієнс патієнс};

МХ 8 : 1) {ввести патієнс локатив}; 2) {походить бенефактив патієнс}; 3) {развлечь патієнс локатив}; 4) {быть патієнс патієнс}; 5) {спешишь агенс патієнс}; 6) {освободить агенс патієнс}; 7) {вспомнить агенс патієнс}; 8) {поинтересоваться агенс патієнс}; 9) {деваться локатив патієнс};

МХ 9 : 1) {сойти патієнс}; 2) {надыбать патієнс бенефактив локатив}; 3) {победить агенс}.

Публікація В. Шендеровича характеризується чітко вираженими патієнсною та локативною стратегіями. На лінійному рівні патієнсна та локативна стратегії в межах кожного з МХ реалізуються у таких тактиках: патієнських, патієнсно-патієнських, агенсно-патієнських, адресатно-патієнських, патієнсно-бенефактивних, бенефактивно-патієнсно-локативних. Патієнсна та локативна стратегії також представлені на структурному рівні: в МХ 5 макропропозиції (Куда приятнее нацелить георгиевскую ленточку, врубить, ни к селу ни к городу, “Священную войну” и пойти по улицам горланить про освобождение Крыма) виражена семантико-рольовими конфігураціями: {нацелить патієнс}; 6) {врубить патієнс}; 7) {пойти локатив}. Використання великої кількості дієслів об’єктно-локативного спрямування свідчить про динамічність референтної ситуації. Отже, у публікації В. Шендеровича представлена об’єктно-просторова семантико-рольова текстова модель.

Для публікації Р. Чайки притаманна така структура (топікальні семантико-рольові конфігурації виділені жирним шрифтом):

МХ 1 : 1) {перевірити агенс патієнс патієнс}; 2) {могти агенс патієнс локатив бенефактив};

МХ 2 : 1) {зникати агенс}; 2) {перекочувати агенс локатив}; 3) {наблизитися агенс агенс локатив}; 4) {бути агенс патієнс}; 5) {говорити агенс патієнс}; 6) {розпочати патієнс}; 7) {посидіти агенс агенс агенс локатив}; 8) {видавати патієнс патієнс}; 9) {бути агенс локатив}; 10) {бути транслатив}; 11) {бути транслатив}; 12) {бути патієнс}; 13) {чути патієнс}; 14) {чути патієнс};

МХ 3 : 1) {котитися агенс локатив}; 2) {бути транслатив транслатив}; 3) {сфіліяти агенс патієнс локатив локатив}; 4) {різати локатив}; 5) {розбити фактитив бенефактив}; 6) {підпалити бенефактив фактитив}; 7) {повісити патієнс локатив локатив}; 8) {відбуватися (імпліцитно) патієнс бенефактив локатив}; 9) {відбуватися (імпліцитно) патієнс бенефактив}; 10) {відбуватися (імпліцитно) бенефактив локатив}; 11) {бути агенс локатив}; 12) {бути патієнс патієнс патієнс патієнс}; 13) {бути патієнс бенефактив патієнс}; 14) {уявити номінатив патієнс}; 15) {бути патієнс локатив патієнс}; 16) {бути патієнс локатив патієнс}; 17) {дивитися агенс локатив локатив}; 18) {літати агенс локатив локатив локатив}; 19) {бовваніти локатив номінатив}; 20) {охороняти патієнс патієнс}; 21) {вигадувати агенс патієнс патієнс}; 22) {тхнути патієнс}; 23) {коїтися патієнс локатив}; 24) {бути патієнс}; 25) {бути патієнс}; 26) {бути патієнс патієнс}; 27) {вартувати патієнс}; 28) {казати патієнс локатив}; 29) {мінати патієнс локатив}; 30) {сподобатися патієнс}; 31) {шукати агенс патієнс локатив локатив локатив};

МХ 4 : 1) {вражати експрієнцер}; 2) {запитати адресат}; 3) {бути транслатив транслатив}; 4) {пригадувати патієнс}; 5) {вигнати локатив патієнс}; 6) {починати агенс патієнс патієнс бенефактив бенефактив бенефактив}; 7) {зробити патієнс}; 8) {перетворитися патієнс}; 9) {трансформуватися агенс патієнс}; 10) {ігнорувати патієнс}; 11) {порушувати патієнс};

МХ 5 : 1) {показувати патієнс патієнс}; 2) {існувати патієнс}; 3) {планувати патієнс}; 4) {вигадувати агенс}; 5) {підшукувати агенс патієнс}; 6) {відавати агенс патієнс}; 7) {надавати агенс патієнс}; 8) {прикривати агенс патієнс}; 9) {бути патієнс}; 10) {мовчати агенс патієнс}; 11) {звільнити локатив патієнс}; 12) {бути транслатив транслатив}; 13) {бути транслатив транслатив};

МХ 6 : 1) {спрацьовувати контрагент патієнс}; 2) {впливати контрагент (імпліцитно) патієнс}; 3) {створювати агенс локатив патієнс}; 4) {нервувати експрієнцер інструмент патієнс}; 5) {зачіпати патієнс локатив}; 6) {бути транслатив транслатив}; 7) {бути транслатив транслатив}; 8) {бути транслатив транслатив}; 9) {недобачати агенс}; 10) {вийти агенс локатив}; 11) {вивести агенс контрагент}

МХ 7 : 1) {трансформуватися патієнс патієнс}; 2) {бути транслатив транслатив}; 3) {заблокувати патієнс патієнс}; 4) {впливати контрагент патієнс}; 5) {бути транслатив транслатив}; 6) {зламати агенс патієнс}; 7) {покликати патієнс}; 8) {бути патієнс}; 9) {бути патієнс}; 10) {бути патієнс}; 11) {бути патієнс}; 12) {привести агенс патієнс}; 13) {бути транслатив транслатив}; 14) {заблокувати агенс патієнс};

МХ 8 : 1) {дати контрагент патієнс}; 2) {волати номінатив локатив патієнс}; 3) {зростати патієнс}; 4) {бути транслатив транслатив}; 5) {породжувати агенс патієнс}; 6) {давати номінатив патієнс}; 7) {спинитися патієнс}; 8) {задуматися патієнс}; 9) {вибухати патієнс локатив}; 10) {посипатися патієнс}; 11) {підривати агенс патієнс}; 12) {злітати номінатив стимул};

МХ 9 : 1) {провести номінатив патієнс}; 2) {перевірити патієнс}; 3) {передаватися патієнс локатив бенефіціант}; 4) {дивитися локатив патієнс локатив}; 5) {зрозуміти патієнс};

6) {існувати номінатив локатив}; 7) {призводити патієнс}; 8) {зігнати патієнс патієнс}; 9) {запустити патієнс патієнс}; 10) {очікувати патієнс}; 11) {бачити номінатив локатив}; 12) {стежити номінатив локатив}; 13) {бути номінатив}; 14) {формувати агенс патієнс}; 15) {стати експерієнцер}.

У публікації Р. Чайки домінують агенсні та патієнсні стратегії, які на лінійному рівні реалізуються в різних варіантах тактик: агенсно-агенсних, агенсно-патієнсних, агенсно-локативних, агенсно-патієнсно-локативних патієнсно-патієнсних, патієнсно-локативних, контрагентивно-патієнсних, патієнсно-номінативних. Також реалізовані транслативні тактики, що свідчить про тенденцію до пояснення. На структурному рівні патієнсні стратегії представлені в МХ 9: {провести номінатив патієнс}; {перевірити патієнс}; {передаватися патієнс локатив бенефіціант}. Ці семантико-рольові конфігурації утворюють макропропозиції аналізованої публікації: *Невже і Банкова хоче провести соціальний експеримент і перевірити на практиці, чи може повстанський дух холодноярівців, махновців та упівців передаватися через декілька поколінь комуністичного катка їх вільним внукам і правнукам?* Загалом для публікації Р. Чайки притаманне використання розширених семантико-рольових конфігурацій. Це спричинено вживанням дієслів з широкою рольовою структурою (наприклад, *увити, починати, створювати* тощо). Таким чином, у тексті Р. Чайки утворюється суб'єкт-об'єктна динамічна семантико-рольова текстова модель.

Семантико-рольова модель доводить свою дієвість як у лінгвістичному, так і контрастивно-лінгвістичному плані. Застосування динамічного опису дискурсу дозволяє представити його структуру як розгортання послідовностей атомарних змістів, що утворюють як пропозиції дискурсу, так і ієрархічну побудову цих змістів з погляду їх інформаційної значущості.

Література:

- Апресян Ю. Д. Типы соответствия семантических и синтаксических актантов [Електрон. ресурс] / Ю. Д. Апресян // Проблемы типологии и общей лингвистики. — Санкт-Петербург, 2006. — С. 15–27. — Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics2/apresyan-06.htm> .
- Богданов В. В. О конструктивной единице смысла предложения / В. В. Богданов // Предложение и текст в семантическом аспекте. — Калинин, 1978. — С. 6–18.
- Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк ; пер с англ. — Москва : Прогресс, 1989. — 312 с.
- Демьянков В. З. Семантические роли и образы языка / В. З. Демьянков // Язык о языке. — Москва : Языки русской культуры, 2000. — С. 193–270.
- Зернецкий П. В. Речевое общение на английском языке (Коммуникативно-функциональный анализ дискурса) / П. В. Зернецкий. — К. : Лыбидь, 1992. — 144 с.
- Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. — Москва : Едиториал УРСС, 2002. — 284 с.
- Кочерган М. П. Основы зівставного мовознавства : підруч. / М. П. Кочерган. — К. : Видавничий центр "Академія", 2006. — 424 с. (Альма-матер).
- Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. / С. І. Куранова. — К. : ВЦ "Академія", 2012. — 208 с. — (Альма-матер).
- Куранова С. І. Соціальні та когнітивні особливості замітки в українській періодиці початку ХХІ ст. : дис. канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.01 / С. І. Куранова. — К., 2009. — 208 с.
- Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров — Москва : ИТДГК "Гнозис", 2003. — 280 с. — (Научное издание).
- Падучева Е. В. О семантическом инварианте лексической деривации : [електрон. ресурс] / Е. В. Падучева. — Москва : ВИНТИ. — Режим доступа : <http://www.dialog-21.ru/Archive/Directions/Invariant.htm> .
- Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Г. Г. Почепцов. — К. : Вища школа, 1971. — 191 с.
- Почепцов Г. Г. Семантичні ролі : (Деякі аспекти контрактивного дослідження) / Г. Г. Почепцов // Нариси з контрастивної лінгвістики. — К., 1979. — С. 42–48.
- Степанов Ю. С. Имена, предикаты, предложения : Семиологическая грамматика / Ю. С. Степанов. — Москва : Наука, 1981. — 360 с.
- Филлмор Ч. Дело о падеже / Ч. Филлмор; пер. с англ. Е. Н. Савчиной // Новое в зарубежной лингвистике; пер. с англ. — Москва : Прогресс, 1981. — Вып. 10. Лингвистическая семантика / под. ред. В. А. Звегинцева. — С. 369–485.
- Холодович А. А. Проблемы грамматической теории / А. А. Холодович. — Ленинград : Наука, 1979. — 303 с.
- Anderson J. The case for case : a preliminary enquiry / J. Anderson // J. of linguistics. — 1970. — Vol. 4, № 1. — P. 99–104.
- Anderson J. On case grammar : Prolegomena to a theory of grammatical relations / J. Anderson. — L.; Atlantic Highlands, (N.Y) : Humanities Press, 1977. — 313 p.
- Beaugrande R. de. Text, discourse, and process : Toward a multidisciplinary science of text / R. de. Beaugrande. — L. : Longman, 1980. — 351 p.
- Dijk T. A. van. The study of discourse / T. A. van. Dijk // Discourse as structure and process. — L. : SAGE Publications, 1997. — Vol. 1. — P. 1–34.

The author suggests a dynamic model of production of role-semantic peculiarities of discourse contents. Sequential and hierarchical strategies of role-semantic composition of discourse contents are presented.

Keywords: dynamic model of production of role-semantic peculiarities, semantic role, role-semantic configuration, discourse, discourse analysis, speech move, speech event.